

**ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHDA XALQARO
TASHKILOTLAR VA LOYIHALAR**

Karimjanova Dilnoza Komiljon qizi

O'zbekiston Respublikasi vazirlar mahkamasi huzuridagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabining MBA - global menejment mutaxassisligi
tinglovchisi

karimjanovadilnoza1@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada xalqaro tashkilotlar va loyihalarning butun dunyo bo'ylab atrof-muhitni muhofaza qilish tashabbuslarini ilgari surishdagi muhim roli o'rganiladi. Maqolada amaliy tadqiqotlar orqali xalqaro hamkorlik natijasida paydo bo'lgan muvaffaqiyatli loyihalar yoritilgan, ularning biologik xilma-xillikni saqlash, iqlim o'zgarishini yumshatish va ifloslanishni kamaytirishga qo'shgan hissasi tasvirlangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, muvofiqlashtirilgan global yondashuv ekologik muammolarni samarali hal qilish va ekotizimlarda barqarorlikni oshirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: xalqaro tashkilotlar, atrof-muhit, muhofaza, hamkorlik.

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОЕКТЫ В ОХРАНЕ
ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ**

Каримжанова Дилноза Комилжон кизи

Студент Высшей школы бизнеса и предпринимательства по специальности MBA
— глобальный менеджмент

При Кабинете Министров Республики Узбекистан

karimjanovadilnoza1@gmail.com

Аннотация: в данной статье исследуется важная роль международных организаций и проектов в продвижении экологических инициатив во всем мире. В статье освещаются успешные проекты, ставшие результатом международного сотрудничества, посредством тематических исследований, описывающих их вклад в сохранение биоразнообразия, смягчение последствий изменения климата и сокращение загрязнения. Результаты показывают, что скоординированный глобальный подход важен для эффективного решения экологических проблем и повышения устойчивости экосистем.

Ключевые слова: международные организации, окружающая среда, защита, сотрудничество.

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND PROJECTS IN ENVIRONMENTAL PROTECTION

Karimjanova Dilnoza Komiljon kizi

Student of the Higher School of Business and Entrepreneurship, specializing in MBA -
global management

Under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan

karimjanovadilnoza1@gmail.com

Abstract: this article examines the important role of international organizations and projects in advancing environmental initiatives around the world. The article highlights successful projects that have emerged from

international cooperation through case studies, describing their contribution to biodiversity conservation, climate change mitigation, and pollution reduction. The results show that a coordinated global approach is essential for effectively addressing environmental challenges and enhancing sustainability in ecosystems.

Keywords: *international organizations, environment, protection, cooperation.*

KIRISH

Bugungi kunda jahondagi ko‘plab davlatlarda ekologik sharoit hamon keskinligicha qolmoqda. Ekologik siyosatni olib borish va amalga oshirish uchun har bir davlat o‘zining ta’sirchan mexanizm va yetarlicha vakolatga ega bo‘lgan davlat organlariga ega bo‘lishi zarur. Darxaqiqat insoniyatning ertangi kuni, uning istiqboli, kelajak avlodning ekologik manfaatlari ustuvorligini ta’minlash shu maqsadda ekologik xavfsizlikni ta’minlash, suv va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga jiddiy e’tibor qaratish zarur. Tabiatga nisbatan nooqilona munosabat natijasida bugungi kunda dolzarb ekologik muammolar insoniyatga xavf solmoqda. Bularni ozon qatlamining yemirilishida, iqlimning haddan ziyod isib ketishida yaqqol ko‘rishimiz mumkin. Bugun insoniyat, tabiatga nisbatan extiyotsiz munosabatda bo‘lish tabiatning emas, balki insoniyatning o‘zi uchun zarar ekanligini anglab yetdi. Shu sababdan ham insoniyat o‘z davlatchiligining rivojida tabiatni muhofaza qilish bo‘yicha turli xil harakatlar va tashkilotlarni tashkil etdi va ekologik siyosatni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgiladi. Buning natijasida global iqlim o‘zgarishi, global isish, tabiiy suv xavzalarining ifloslanishi, noyob o‘simlik va xayvonot turlarinig yo‘qolib ketishi

SJIF:5.219

kabi salbiy xolatlar kuzatilmoqda. Oqibatta, bugungi kunda yer yuzi oʻrmon va daraxtzorlar maydonlari qisqarib, Ozon qatlami yemirilishi kun sayin ortib bormoqda. Tez sanoatlashtirish va atrof-muhit muhofazasining dolzarbligi davrida atrof-muhitni samarali himoya qilish zarurati hech qachon bu qadar dolzarb boʻlmagan.¹ Xalqaro tashkilotlar davlatlar oʻrtasida hamkorlikni rivojlantirish, siyosatni muvofiqlashtirish va sayyoramizni asrab-avaylashga qaratilgan loyihalarga koʻmaklashish orqali ushbu muammolarni hal qilishda hal qiluvchi rol oʻynaydi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturidan (UNEP) Butunjahon yovvoyi tabiat jamgʻarmasiga (WWF) qadar ushbu tashkilotlar iqlim oʻzgarishi, oʻrmonlarni kesish va dengizni saqlash kabi muhim masalalar boʻyicha kelishilgan harakatlarni boshqaradigan asoslarni yaratishda muhim rol oʻynaydi. Xalqaro miqyosda amalga oshirilayotgan hamkorlikdagi harakatlarni tushunib, biz zamonamizning ekologik inqirozlariga qarshi kurashishda yagona yondashuv muhimligini yaxshiroq anglashimiz mumkin.

ASOSIY QISM

Shu sababdan ham ekologik xavfsizlikni taʼminlash, buning uchun esa taʼsirchan mexanizmlarni ishlab chiqish, jumladan davlat ekologik nazoratini takomillashtirish bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan Oʻzbekiston Pespublikasining “Ekologik nazorat toʻgʻrisida”gi Qonuni qabul qilindi. Ushbu qonunning maqsadi ekologik nazorat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iboratdir. Ushbu qonun atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik holatni yaxshilash, tabiiy resurslarni saqlash sohasida davlat organlari, fuqarolik

¹ World Health Organization, & Research for International Tobacco Control. (2008). WHO report on the global tobacco epidemic, 2008: the MPOWER package. World Health Organization.
SJIF:5.219

jamiyati institutlari va fuqarolarning o‘zaro hamjihatlikda harakat qilishining huquqiy mexanizmlarini ta’minlaydi. Hujjatning hayotga tatbiq etilishi tabiatni muhofaza qilish sohasida aholining ekologik huquqiy ongi hamda faolligi, fuqarolik jamiyatining ilmiy doiralar va davlat hokimiyati organlari bilan o‘zaro hamkorligining oshishiga xizmat qiladi. Global ekologik muammolarning oldini olish, tabiat va inson o‘rtasidagi muvozanatni saqlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.² Bu borada qabul qilingan yigirmadan ziyod qonun va yuzdan ortiq qonunosti hujjati sohadagi ishlarni tartibga solishda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Mamlakatimiz va rivojlangan mamlakatlar qonunchiligining tahlillari asosida shuni aytish kerakki, ekologik xavfsizlikni ta’minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta’minlash maqsadida davlat ekologik nazoratining roli va o‘rnini aniqlashga qaratilgan chuqur isloxoatlarni amalga oshirish-maxsus vakolatli davlat organlarining ushbu sohadagi ishlar samaradorligini oshishiga xizmat qiladi. Darhaqiqat, ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish borasida asosiy mas’uliyat huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamda odil sudlov organlari zimmasiga yuklanadi. Bunda haqiqiy huquqiy davlatni shakllantirish uchun asosiy vazifasi qonunlar aniq va bir xilda bajarilishi ustidan nazorat olib borishdan iborat bo‘lgan maxsus organ mavjud bo‘lishi kerak. Mamlakatimizda bunday organ prokuraturadir. O‘zbekiston Respublikasi prokuraturasi huquqni muhofaza qiluvchi organ hisoblanadi, biroq u davlat organlari tizimida alohida o‘rin egallaydi. Iqlim o‘zgarishi, ifloslanish va tabiiy resurslarning tugashi sharoitida milliy chegaralardan tashqarida bo‘lgan ekologik muammolarni hal qilishda xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo‘ldi.

² Archer, C. (2002). International organisations. Routledge.
SJIF:5.219

Xalqaro tashkilotlar ushbu sohada muhim o'yinchilar bo'lib, mamlakatlarni strategiyalarni shakllantirish, ilg'or tajribalarni almashish va atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan loyihalarni amalga oshirish uchun birlashtiradi. Ushbu maqola turli xalqaro tashkilotlarning muhim roli va ularning barqaror kelajakni ta'minlashga qaratilgan tashabbuslarini o'rganadi.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti o'z agentliklari, xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo'yicha Dasturi (UNEP) orqali atrof-muhitni boshqarishda birinchi o'rinda turadi. 1972-yilda tashkil etilgan UNEP ekologik amaliyotlar orqali barqaror rivojlanishni himoya qiluvchi yetakchi global ovoz sifatida xizmat qiladi. U ekologik muammolarga javob choralarini muvofiqlashtiradi, mamlakatlarga ekologik siyosatni amalga oshirishda yordam beradi va butun dunyo bo'ylab ekologik o'zgarishlarni kuzatib boradi. UNEPning sa'y-harakatlari barqaror rivojlanish uchun kun tartibini belgilash, texnik yordam ko'rsatish va ekologik bilimlar markazi bo'lib xizmat qilishni o'z ichiga oladi va shu bilan mamlakatlarni favqulodda ekologik muammolar bo'yicha hamkorlikda ishlashga undaydi.

UNEPning eng e'tiborga molik loyihalaridan biri bu global ekologik fond (GEF) bo'lib, u rivojlanayotgan mamlakatlarga atrof-muhit muhofazasini kuchaytiruvchi loyihalar uchun moliyaviy yordam ko'rsatadi. GEF biologik xilma-xillikni saqlash, iqlim o'zgarishini yumshatish va erni barqaror boshqarish sohasidagi tashabbuslarni qo'llab-quvvatlaydi. Barqaror loyihalarni moliyalashtirish orqali GEF qashshoqlikni kamaytirish va xalqaro ekologik muammolarni hal qilishni maqsad qilgan. Ushbu loyihalar ko'pincha hukumatlar,

nodavlat notijorat tashkilotlari va mahalliy hamjamiyat o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga oladi, bu esa mazmunli ekologik taraqqiyotga erishishda hamkorlikning muhimligini ta'kidlaydi.³

Atrof-muhit muammolariga bag'ishlangan yana bir nufuzli xalqaro tashkilot bu Butunjahon yovvoyi tabiat jamg'armasi (WWF). 1961-yilda tashkil etilgan WWF tabiatni asrash va Yerdagi hayot xilma-xilligi uchun eng dolzarb tahdidlarni kamaytirishga qaratilgan. Turli loyihalar orqali WWF yo'qolib ketish xavfi ostida turgan turlarni himoya qilish, muhim yashash joylarini himoya qilish va sanoat bo'ylab barqaror amaliyotlarni targ'ib qilish uchun ishlaydi. Masalan, WWFning Global o'rmon va iqlim dasturi uglerod sekvestri va biologik xilma-xillikni saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydigan o'rmonlarni barqaror boshqarishni targ'ib qiladi. Bundan tashqari, WWF iqlim targ'iboti bilan shug'ullanadi va issiqxona gazlari emissiyasini cheklashga qaratilgan xalqaro kelishuvlarni talab qiladi. Iqlim o'zgarishi bo'yicha hukumatlararo panel (IPCC) atrof-muhitni muhofaza qilishda muhim rol o'ynaydigan yana bir muhim tashkilotdir. 1988-yilda tashkil etilgan IPCC iqlim o'zgarishi, uning ta'siri va potentsial moslashish strategiyalari bilan bog'liq ilmiy ma'lumotlarni baholash bilan shug'ullanadi. Dunyo bo'ylab minglab olimlarni birlashtirgan holda, IPCC siyosatchilarga global iqlim bo'yicha muzokaralar haqida ma'lumot beruvchi keng qamrovli baholar beradi. IPCC xulosalari global isishni cheklash va iqlim o'zgarishi ta'siriga chidamlilikni oshirishga qaratilgan Parij kelishuvi kabi xalqaro shartnomalarni shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Bundan tashqari, mintaqaviy tashkilotlar atrof-

³ Haas, E. B. (1990). When knowledge is power: Three models of change in international organizations (Vol. 22). Univ of California Press.
SJIF:5.219

muhitni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarga katta hissa qo'shadilar. Masalan, Yevropa Ittifoqi (EI) ekologik barqarorlikka qaratilgan turli tashabbuslarni o'rnatdi. Yevropa Yashil kelishuvi 2050-yilga borib Yevropani iqlimga zarar etkazmaydigan birinchi qit'aga aylantirishga qaratilgan eng muhim dasturdir. U emissiyalarni kamaytirish, toza energiyani targ'ib qilish va biologik xilma-xillikni oshirishga qaratilgan siyosatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu doiradagi turli loyihalar orqali Yevropa Ittifoqi barqaror amaliyotlarni amalga oshirish va yashil texnologiyalarga sarmoya kiritish uchun a'zo davlatlar bilan faol hamkorlik qiladi.

Hamkorlik tashkilotlar va hukumatlar doirasidan tashqariga chiqib, nohukumat tashkilotlar (NNT) va mahalliy hamjamiyatlarni jalb qilishni o'z ichiga oladi. Boshlang'ich tashkilotlar boshchiligidagi tashabbuslar ko'pincha yirik tashkilotlar e'tibordan chetda qolishi mumkin bo'lgan mahalliy ekologik muammolarga qaratilgan. Misol uchun, Greenpeace kabi tashkilotlar plastik ifloslanish va o'rmonlarni kesish kabi muayyan ekologik inqirozlarni hal qilish uchun to'g'ridan-to'g'ri harakat va targ'ibot bilan shug'ullanadi. Ushbu ommaviy harakatlar atrof-muhitni muhofaza qilish jamiyatning har bir darajasida aks-sado berishni ta'minlab, global tashabbuslar bilan birgalikda mahalliyashtirilgan sa'y-harakatlarning muhimligini ta'kidlaydi.⁴

Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik atrof-muhitni muhofaza qilishning kuchli vositasi sifatida paydo bo'ldi. Bonn Challenge kabi tashabbuslar 2020-yilga qadar 150 million gektar o'rmonlar kesilgan va degradatsiyaga uchragan erlarni

⁴ Abbott, K. W., & Snidal, D. (1998). Why states act through formal international organizations. *Journal of conflict resolution*, 42(1), 3-32.

tiklashga qaratilgan bo'lib, mamlakatlar, NNTlar va xususiy sektor manfaatdor tomonlari o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. Loyiha nafaqat biologik xilma-xillikni targ'ib qiladi va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashadi, balki oziq-ovqat xavfsizligi va mahalliy hamjamiyatlarning turmush tarzini yaxshilaydi. Bunday ko'p manfaatli yondashuvlar turli tashkilotlarga umumiy muhitga erishishda rol o'ynash imkoniyatini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, xalqaro tashkilotlarning atrof-muhitni muhofaza qilishda ishtirok etishi jamoaviy harakat va murakkab global muammolarni hal qilish uchun juda muhimdir. Ushbu hamkorliklar orqali boshlangan loyihalar nafaqat atrof-muhitga katta foyda keltiradi, balki davlatlar o'rtasida umumiy mas'uliyat hissini uyg'otadi. Ko'plab amaliy tadqiqotlar orqali ko'rsatilgandek, samarali hamkorlik bioxilma-xillikni yaxshilaydigan, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashadigan va ifloslanishni minimallashtiradigan innovatsion echimlarga olib kelishi mumkin. Biroq, bu tashabbuslarning muvaffaqiyati ham hukumatlar, ham fuqarolik jamiyatining atrof-muhit muammolariga ustuvor ahamiyat berish bo'yicha doimiy majburiyatiga bog'liq. Oldinga intilish, bu xalqaro hamkorlikni mustahkamlash barqaror kelajakni barpo etish, tabiiy boyliklarimizni kelajak avlodlar uchun saqlab qolish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Qiyinchiliklar juda og'ir, ammo hamkorlikdagi sa'y-harakatlar orqali biz insoniyat va atrof-muhit o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlaydigan bardoshli ekologik asosni yaratishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abbott, K. W., & Snidal, D. (1998). Why states act through formal international organizations. Journal of conflict resolution, 42(1), 3-32.
2. Haas, E. B. (1990). When knowledge is power: Three models of change in international organizations (Vol. 22). Univ of California Press.
3. Archer, C. (2002). International organisations. Routledge.
4. World Health Organization, & Research for International Tobacco Control. (2008). WHO report on the global tobacco epidemic, 2008: the MPOWER package. World Health Organization.